

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

ИНТЕГРАЦИЯ НА ИМИГРАНТИ – ЧЕСТО СРЕЩАНИ КАЗУСИ

I. ПРЕДГОВОР

Справочникът „Интеграция на имигранти – често срещани казуси“ е разработен в рамките на проект „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти“, изпълняван от Регионално сдружение на общините „Марица“ съгласно договор за безвъзмездна финансова помощ BG EIF 2013/01-05.01, финансиран от Европейски фонд за интеграция на граждани на трети държави, Годишна програма 2013. Общата цел на проекта е надграждане на капацитет на регионално ниво, ангажирайки всички заинтересовани страни, имащи отношение към ефективното управление на процесите на интеграция на ГТД и подобряване на координацията на действията за интеграция на ГТД на национално ниво, чрез организиране на обучителни инициативи и създаване на активна платформа за междурегионален обмен на добри практики. Заложената цел на проекта пряко кореспондира с целите заложени в Годишна програма 2013 и BG EIF 2013/01-05 - Компонент 5: Подкрепа за изграждане на капацитет на всички нива на интеграционната политика и практика - с участието на общини, социални партньори, НПО, академични общности и др., както и за разширяване и подобряване на механизмите за координация на национално, регионално и местно ниво с цел подобряване на изпълнението, координацията и изграждането на межкултурна компетентност за осъществяването на мерките по интеграция. В рамките на проекта ще бъдат изпълнени от една страна дейности, насочени към надграждане на капацитет на регионално ниво на всички заинтересовани страни, имащи отношение към интеграционната политика и практика чрез провеждане на обучения на служители от общинските администрации от област Хасково, социални партньори, НПО и други звена, работещи в областта на интеграцията на ГТД. От друга страна по проекта е предвидено да се изгради мрежа от организации, работещи в областта на интеграцията на имигранти в България, в която ще бъдат включени и представители на регионалните и местни власти на територията на област Хасково, звена представители на изпълнителната власт, активни организации от региона, имащи отношение към миграционната политика у нас и обмена на положителни практики.

Справочникът „Интеграция на имигранти – често срещани казуси“ е насочен към експерти и представители на институции от различни среди - местна власт, териториални структури, НПО, гражданско общество, медии, експерти в различни области, имигранти ГТД, като целта е да спомогне за повишаване на информираността на основните действащи лица по отношение на интеграцията

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

на ГТД, тяхното социално включване и изграждане на капацитет за осъществяването на мерките по интеграция на имигранти в България. В рамките на проект „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти“ настоящият справочник е част от провеждането на семинар на тема „Практикум – казуси и извеждане на регионални мерки в областта на интеграционната политика на имигранти“. Целта на обучението е да допринесе за изграждането на капацитет на местни власти, регионални власти, представени от регионалните структури на МТСП, МВР, МВНР, ДАБЧ, ДАБ, МРР, МИЕ, МОН, социалните партньори, които са представени в Националния съвет по трудова миграция, Националното сдружение на общините в Република България, Администрацията на Министерски съвет, социални партньори, НПО, и др. звена и структури, имащи отношение към ефективното управление на процесите на интеграция на ГТД, които да предоставят инициативи и подкрепа за действия за поощряване на интеграцията. Провеждането на семинара и разпространението на справочника сред целевите групи ще допринесе за изграждане на капацитет в региона по отношение на интеграционната политика и практика на имигранти граждани на трети страни.

Надграждането на капацитета на обществените звена на местно ниво, имащи отношение към интеграционната политика на имигранти ще ги подготви в максимална степен за предизвикателствата, които носят след себе си новите имигрантски общности в България и на територията на Област Хасково и ще надгради капацитета за прилагане на адекватни интеграционни политики към тези общности. Това от своя страна ще допринесе за интеграцията на лица имигранти на територията на област Хасково и ще подготви по най-подходящия начин представителите на местните власти да заработят ефективно и спазвайки принципите на общоевропейската и национална миграционна политика по отношение на имигрантите. Провеждането на семинара „Практикум – казуси и извеждане на регионални мерки в областта на интеграционната политика на имигранти“ и разпространението на настоящия справочник ще спомогнат за преодоляване на дискриминацията, недоверието и ще запознаят българското общество, че основен признак на европейското гражданство е пълноценното интегриране на гражданите на трети страни. А то се постига само с помощта на целенасочената дейност на институциите, обвързани с приема на имигрантите, местната власт, организациите на работниците и служителите и на работодателите, неправителствените организации и др.

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

II. ВЪВЕДЕНИЕ

Според статистиката броят на преселниците към България се е увеличил двойно след 2007 г. Най-много са турците, следвани от руснаците и арменците. Сред новите българи има и граждани на Сейшелските острови, Ямайка, Непал. Общо за България са преброени около 60-70 хиляди регистрирани имигранти. Реално обаче, според данни в пресата, в страната постоянно пребивават между 300 и 350 хиляди. Официалните цифри са около 80 хиляди души. Най-много имигранти има от Турция, Русия, Македония, Молдова. Все още България е страна на транзит, а Западна Европа е по-привлекателна. Страната е предпочитана дестинация за определени народности. Става дума за хората от източните съветски републики. Може би поради носталгични връзки или други причини те избират като дестинация България. Така е и за лицата от български произход. Има интегрирани, които правят бизнес, хайлайф в обществото. Други са се закрепили едва-едва, не знаят какво ще е бъдещето им, живеят мизерно и уплашено. Едни от тях са от Европейския съюз. Те не са имигранти по смисъла на граждани на трети страни. Други са имигранти от трудовата миграция. Трети са имигрантите по етнически, потомствени и други причини. Четвърти са чужденците с бежански статут. Пети по различни причини са без документи. За всички тези групи **има доста законови неуредици, които са пречка за интеграцията им**, особено за тези с липса на документи, които практически нямат достъп до пазара на труда, до здравеопазването, до всички неща, за които се изисква лична карта. Другата ошетената група е на икономическите имигранти, които нямат статут на постоянно пребиваване. Те нямат достъп до безплатно образование, здравеопазване и т.н.

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

III. ИНТЕГРАЦИЯ НА ИМИГРАНТИ – ЧЕСТО СРЕЩАНИ КАЗУСИ

Имигрантите може да не са български граждани, но са част от българското общество. Това е важен социален и политически проблем.

В България имиграцията не е толкова видима, колкото в други страни, но може би по-късно ще стане много видима и тогава разсъждения от вида „имигрантите ще ни вземат работа, ще ни изместят от местата, където живеем” ще провокират създаването на политически партии. Пряко свързан с това е Националният фронт във Франция. Кризата в Гърция доведе до възход на Златна зора, но легитимацията на тази партия са имигрантите в страната.

Имиграцията все още не се осъзнава като реалност, за да се осъзнае и като проблем. Когато обаче възникне казус, свързан с имиграция, често срещано е представители на обществото да се обръщат рязко против нея. Например когато беше изграден центърът в с. Пъстрогор, близо до Свиленград, тогава местното население не беше съгласно да им се мотаят някакви чужденци. Когато става инцидента с момичето при Нов български университет, където беше заподозрян чужденец, отново се надигнаха настроения.

Необходимо е в България да се създадат юридически предпоставки имигрантите сами да се интегрират – да си изберат професия, да си създадат семейство. Трябва да се търсят пътища процесите на интеграция да се оздравят легално, където е възможно. Към имигрантите трябва да се подхожда индивидуално. Проблемът може да се разделя на групи, за да се управляват процесите на държавно и на геополитическо ниво. Някои имигранти не могат да се интегрират дори в собственото си общество и се маргинализират.

Засега България е защитена от голям размер на незаконната имиграция, каквато има в страните от Адриатика и в съседна Гърция. Числото е около 1000 души годишно, което в сравнение със споменатите държави е на много ниско ниво. Има засилена имиграция след събитията в Северна Африка – Арабската пролет, след събитията в Азия – Ирак и Афганистан. Най-много са незаконните имигранти от Ирак, Афганистан, Палестина, а в последно време и от Сирия. Не може обаче да се каже, че има широк поток от имигранти към България.

Има Закон за влизане, пребиваване и напускане на Република България от граждани на Европейския съюз и членовете на техните семейства. Той се явява специален по отношение на Закона за чужденците. Понякога се създава нелегална имиграция, защото не се изпълняват разпоредбите на чл. 279, ал. 5 от Наказателния кодекс, който декриминализира нелегалното влизане в страната или влизане не по законно установения ред, когато лицата търсят закрила. И тук не се има пред вид

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

подбора на кого да се даде статут, а достъпа до територия. Когато лице е влязло, минавайки нелегално държавната граница, ако пред някакъв орган на власт заяви желанието си (не е задължително писмено, може и устно) да остане в България като търсещо закрила, тогава то вече не е незаконно преминало границата лице, тоест не подлежи на наказателно преследване.

В България обаче е факт административният абсурд, че когато един чужденец стане нелегален, по българското законодателство няма как да стане обратно легален. Няма механизми за легализацията на нелегални имигранти. Те остават нелегални завинаги. Такъв чужденец трябва да бъде експулсиран и отново да дойде отвън. Ако обаче е експулсиран, той получава 10-годишна забрана за влизане в страната. Това е изключително рестриктивна санкция. В България има хиляди хора, които не биват експулсирани, но не биват и легализирани. Въпреки всичките си усилия, няма начин да бъдат легализирани. Законът не предвижда подобно нещо. Единственият механизъм беше за граждани от бившия Съветски съюз. Впоследствие нито една от новите страни не ги признава за свои граждани. Някои от тях успяха да се легализират на това основание.

В момента в Европейския парламент има много комисии, които работят по различни направления на миграцията. Директивите се изготвят в съгласие на всички държави членки. Работи се екипно, не само заради един или друг случай. В Европа по-отдавна се развиват в това отношение.

В България **първият Закон за чужденците, създаден през 1998 г.** акто българското законодателство, така и прилагането на юридическите практики в последните години в това отношение, отбелязват прогрес. Тенденцията е стабилна. Трябва обаче да се мисли за две-три поколения напред във времето. Колкото чужденците в България стават повече, толкова повече българското законодателство в този си вид ще бъде проблем. Тук не става дума само за Закона за чужденците, Закона за бежанците, механизмите за влизане в страната. Става дума за Закона за народната просвета, законите, свързани с отпускането на социални помощи, пенсии и т.н. Опасността от гетоизиране например може да катализира ксенофобия по отношение на чужденците в размери, с каквито все още не сме се сблъскали. Гражданското общество, което претендира да има „сетива” за това, трябва да работи така, че то да не се случва.

Има различни равнища на работа в посока интеграция на имиграцията. Едното е законодателството по отношение на имигрантите. То се развива. Но все пак законът кодифицира юридически някаква обща воля на обществото.

Другото равнище са политиките към имигрантите, които не са пряко свързани с имигрантите. Законодателството предполага различни държавни политики в тази сфера, които не идват пряко от закона, а са решения на някакви мнозинства. Въпросът е каква политика ще формира държавата към имиграцията.

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

Третото равнище е как третият сектор – неправителствените организации, ще взаимодействат с другите две равнища. Има хора, които са граждански активни, но не до необходимата степен, за да може да се осъществи взаимодействието с първите две равнища.

„Имигранти” най-често се ползва като израз на враждебност към тази група, индивидите, които биват причислявани към нея, често не отговарят на възприетите правни или технически определения. На практика, предразсъдъците срещу чужденци, които живеят и работят в страни, в които по външни белези те не се различават от мнозинството от населението, говорят езика на страната, имат сходен начин на живот и са в състояние да се издържат чрез труда си, са незначителни и дори напълно отсъстват като нагласа. Но хората, чиито външен вид и начин на живот ясно ги отличават от мнозинството, често биват определяни като „имигранти”, дори когато самите те, а понякога и техните родители и поколението преди тях, са родени в страната и са прекарвали в нея целия си живот. Такива хора се считат за част от бързо нарастваща група от населението, която представлява заплаха за местното население и неговия начин на живот. Към тази група се причисляват и търсещите политическо убежище лица, които медиите често представят като „измамници” и „паразити, живеещи на гърба на социалната държава”, независимо от това, че са с признат статут на легитимни бежанци, търсещи спасение от преследване и насилие в родните си страни.

Популярни представи за мигрантите

По-долу са представени някои широко разпространени възгледи за имигрантите, установени въз основа на поредица запитвания, срещи и проучвания на терен в няколко европейски страни:

- „Имигрантите са причина за ръста на престъпността”. Това твърдение е често срещано и повтаряно от медиите, длъжностни лица и определени „експерти по сигурността” и се приема безкритично от голяма част от населението под различни формулировки, сред които „мигрантите, особено незаконните имигранти, са престъпници”; „мигрантите са по-склонни към незначителни нарушения на закона от местното население”; „голям дял от престъпленията се извършват от мигранти”; „идват в страната ни, за да извършват престъпления” и „след установяването им в страната улиците и градовете ни са по-опасни”.
- „Имигрантите носят болести в страната” или „мигрантите са виновни за завръщането на някои болести, които в Европа бяха изкоренени преди десетилетия”. Застъпниците на подобни тези твърдят, че непритежаващите законни документи и регламентиран статут имигранти и техните деца често страдат от недобро здраве, както и че сред имигрантските общности честотата на някои инфекциозни и заразни болести е по-висока отколкото сред местното население.
- „Имигрантите ни вземат работата и хляба”. Този възглед е изключително разпространен в европейските общества, особено сред работещите в сектори, в

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

които са заети голям брой имигранти. Той е валиден както по отношение на имигрантите в тесния смисъл на думата, така и по отношение на техните деца – така нареченото „второ поколение”, което все още не се възприема като „част от нацията”, поради различия във външните белези, културата и връзките със семейството.

- „Имигрантите са причина за ниските трудови възнаграждения”. Много хора, които приемат тезата за липса на доказателства за това, че имигрантите и хората от местното население на определена страна се конкурират пряко за работни места, независимо от това са склонни да вярват, че присъствието на имигрантите в обществото е фактор, който допринася за ниските трудови възнаграждения. Този възглед е особено широко разпространен на работното място и дори сред синдикалните организации, макар и основно сред редовите им членове.

- „Имигрантите злоупотребяват със социалната държава”. Мигрантите и техните семейства се обвиняват за злоупотреба с услугите, които предоставя социалната държава, в три основни направления. На първо място се изтъкват доводи, според които те се възползват прекомерно и несправедливо от социалните услуги и помощи, като в допълнение се счита, че имат по-широк, либерален и в по-малка степен законово регламентиран достъп до тях в сравнение с останалите граждани. На второ място са упрекувани за това, че имат достъп до неправомерно ползвани услуги, което се окачествява като „пладнешка измама”, засягаща пряко интересите на местното население. На трето място се твърди, че по време на своя престой в страната, който масово се възприема като временен и мотивиран главно от желание за извличане на ползи от европейската социална държава, те получават от икономиката повече отколкото влагат в нея.

- „Имигрантите се държат така сякаш страната им принадлежи”. Този възглед е особено разпространен сред по-възрастните хора, чието впечатление често е, че новодошлите в страната не изпитват необходимото уважение към тях и рушат устоите на познатия им начин на живот, както и че културата и битът на „имигрантите” са на по-голяма почит от нашите собствени”.

- „Имигрантите изграждат паралелни общества”. Мигрантите често се описват като социална и политическа група, която е чужда на членовете на приемащото общество. Обръща се внимание на случаи, в които поведението им е като на затворена и самодостатъчна общност, като противоположните случаи, в които са открити и се стремят към установяване на приятелски отношения с членовете на други групи, се омаловажават. Типични проявления на този стереотип са: „живеят затворено и не общуват с останалите”, „нямат желание за интеграция”, „не говорят езика” и „искат единствено права без задължения”.

- „Децата на имигрантите понижават стандартите в нашите училища”. Твърди се, че децата на имигрантите „имат слаб успех в училище, защото родителите им са необразовани и не притежават необходимите възпитателни умения”, като често вината за трудностите, които срещат, се прехвърля върху тях самите: „Не говорят езика на приемната държава”; „Записват ги в училище по

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

средата на учебната година”; и „Не знаят към коя култура всъщност принадлежат”.

- „Жените от имигрантски произход живеят като малцинство”. Имигрантите от неевропейски произход често се считат за „назадничави” в общ цивилизационен план, като основните упреци са, че тази изостаналост е особено видима по отношение на равенството на половете. В момента този предразсъдък е насочен основно към имигрантите от мюсюлмански и арабски произход.

Всяко от тези твърдения, разглеждано в специфичен контекст, може да съдържа известна истина. Но важното е да се отбележи, че всички твърдения по-горе по същество представляват широки обобщения, които непрестанно биват повтаряни в рамките и на частния и на обществения дискурс. Взети заедно те са израз на дълбока и широко разпространена враждебност, насочена към многобройните представители на определена категория лица, които именно поради това отношение към тях най-вероятно ще понесат страдания и трудности в морален и материален план.

През последните години се наблюдават процеси, при които политически партии в различни страни в Европа или такива, успели да привлекат допълнителна подкрепа, дават политически израз на подобни предразсъдъци и като ги подхранват допълнително. Възходът на подобни партии и тяхното въздействие върху „традиционната” политика вероятно е явлението, което буди най-голяма тревога и поражда страха, чийто корени откриваме в силните опасения, че „демократичното общностно право” на Европа е изложено на риск.

Забелязва се, че антиимиграционните партии берат плодовете на невиджана в миналото подкрепа, включително в страни, известни със своите либерални политики и толерантни избиратели. През последните години, изборните резултати и данните от проучвания на общественото мнение в различни европейски страни показват по-висока избирателна подкрепа за движения, представящи се като защитници на интересите и културата на „местното” мнозинство срещу имигрантите и разпространението на исляма. Въпреки че все още нямат мнозинство, тези партии набират мощ и се превръщат във все по-значим фактор в европейската политика. В някои страни те дори успяха да се установят като втора най-голяма политическа сила, получила подкрепата на приблизително 30% от избирателите и по този начин лишила своите политически съперници от възможността за съставяне на самостоятелно правителство. С други думи, тези партии ефективно участват във формирането на правителства чрез предоставянето на подкрепа или пряко участие в състава на управляващи коалиции. Именно електоралният им успех е причината, поради която политиките, принадлежащи към традиционни политически партии, все по-често се „съревновават” с тях, прибегвайки до цветиста антиимигрантска или ксенофобска реторика, която от своя страна легитимира и допринася за все по-широкото разпространение на расистки нагласи в обществото.

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

Предразсъдъците срещу имигрантите, наследниците на лица с имигрантски произход или членовете на малцинства често се изразява под формата на дискриминация, която води до отказ от предоставяне на достъп до услуги или придобивки, които представителите на тези групи имат законно право да ползват, както всички останали членове на обществото. Подобно отношение ги отчуждава и засилва тяхната изолация от останалата част на обществото. Това влиза в пряко противоречие с основните принципи, които всички държави-членки на Съвета на Европа са задължени да спазват, и само по себе си е едно от най-сериозните препятствия за установяването и функционирането на открити и хармонични общества в Европа. Дискриминацията изглежда е изключително широко разпространена и има особено изразен негативен ефект в следните области: заетост, жилищно устрояване, образование, здравни и социални услуги, както и действията на полицията и съдилищата.

Заетост

В почти всички европейски страни нивата на безработица сред ромите, имигрантите и хората, които обществото счита за чужденци по произход, са много по-високи отколкото сред населението като цяло. Това невинаги е доказателство за пряка дискриминация от страна на работодателите, тъй като понякога се дължи на срив на определени индустрии, например строителството, в които заетите лица са предимно имигранти; на приложението на принципа известен като „последният нает първи губи работата си”; или, в случая на ромите, на изчезването на традиционните ромски занаяти и на практическата им сегрегация в градска среда, която е същностен белег на социалното им изключване. В някои страни обаче съдилищата не осъждат дори специфични прояви на расова дискриминация по отношение на достъпа до заетост, като неправителствените организации (НПО) в областта на антирасизма считат, че налаганите наказания невинаги имат достатъчно силен и способен да промени възприетите практики ефект, особено в случаите, когато делата се водят срещу големи корпорации. В други страни трудовата заетост като елемент на социалния живот остава сферата, в която се отчитат най-много случаи на дискриминация.

Жилищно устрояване

В редица доклади на Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността (ЕКРН) към Съвета на Европа с тревога се отбелязва, че според различни източници пряката и непряка расова дискриминация срещу имигранти и други видими в обществото малцинствени групи остава проблем както в частния, така и в публичния сектор на жилищното устрояване в много европейски държави. Дори в страни, където дискриминацията по етнически признак в сферата на жилищното устрояване, е забранена по закон, НПО съобщават, че някои местни власти приемат общински наредби, които съдържат дискриминационни разпоредби срещу определени групи в социално неравностойно положение, включително обосновавайки свои решения в тази област с репутацията, която кандидатът или членове на неговото/нейното семейство са

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

имали като наематели на жилища за социално слаби лица, които са обитавали в миналото.

Образование

Счита се, че образованието е важен инструмент за борба с расизма и нетолерантността, като същевременно то е и област, в която расизмът и расовата и религиозната дискриминация могат да съществуват с подчертано негативни последици за децата и обществото като цяло. Съществуват индикации, че в някои европейски страни има училища с непропорционален брой деца от имигрантски произход, което очевидно е свързано с обособяването на жилищни райони тип „гета” и твърденията за по-слабото представяне на децата на имигранти или с имигрантски произход в сферата на училищното образование.

Социални помощи и услуги

В отговор на оплакванията, че имигрантите злоупотребяват или представляват прекомерна тежест за системите на социалната държава, лицата, отговорни за формулирането на политики, често ограничават достъпа им до социални помощи и услуги, които обвързват с обширен списък от критерии например продължителност на периода на пребиваване (обикновено не по-кратък от пет години); статут на законно пребиваващо лице (включително съответствие с изискванията за издаване на разрешително за работа и наличие на доход); националност и чисто съдебно минало, като освен това ограничават достъпа единствено до основни услуги и спешна медицинска помощ, или налагат условия за доказване на доход и социален и икономически статус, които са по-тежки от тези, които се прилагат по отношение на останалата част от населението. Дори когато живеещите на територията на страна граждани на друга държава формално имат еднакви права с гражданите, които ползващи полагаемите им се по закон помощи и услуги, средата за живот обикновено е враждебна, а бюрократичните бариери са толкова високи, че често сами по себе си имат възпиращ ефект. обстоятелството, че лице може да се нуждае от социална помощ незабавно след влизането в определена страна, може да бъде сметено за достатъчно основание за отказ за допускането му на нейна територия.

Докладите на Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността ясно сочат, че поне в някои страни не се проявява достатъчна активност по отношение на документирането на жалбите на жертви на посегателства по расистки подбуди или на “слово на омразата” /враждебна реч на ксенофобска основа/. Те често отказват да приемат подобни жалби или не ги документират правилно. В други случаи жертви от разпознаваеми в обществото малцинствени групи, подали оплакване срещу акт на расизъм, се оказват в безизходно положение, защото полицията започва да упражнява тормоз над жертвата вместо да насочи усилията си към разследване на предполагаемия извършител на деянието по расистки подбуди. Освен това, често не се водят ефективни разследвания и не се предявяват обвинения към полицейски

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

служители, вероятни извършители на престъпления по служба по отношение на имигранти и представители на малцинствени групи.

Имиграцията в европейските страни, и по-специално тези от Европейския съюз, през последните две десетилетия нараства с бързи темпове. Това се дължи на съчетаването на многобройни и разностранни фактори, включително повишаването на мобилността в глобален план, допълнително облекчено от възможностите за международни пътувания; икономическите трудности, които последват срива на комунизма в много страни от Източна Европа; както и изпълнените с насилие конфликти и нестабилността в Югоизточна Европа и други райони. В допълнение към това, присъединяването на 12 нови държави-членки – повечето от които бивши комунистически страни – към Европейския съюз през 2004 и 2007 г. е улеснение за икономическата интеграция и мобилността на работната сила, но което значително повишава равнищата на миграция в Европа, основно в посока от изток на запад.

Въздействие върху заетостта

В някои страни като Великобритания и Германия, които внасят имигрантска работна ръка от десетилетия, сравнително високите нива на обща безработица съжителстват редом с остър недостиг в определени сектори на икономиката, които изискват квалифицирана работна ръка. Някои твърдят, че политика на допускане до пазара на труда на квалифицирани работници, които да компенсират този недостиг, в действителност би създавало повече работни места за местното население, докато други разглеждат аргумента в по-негативна светлина, като застъпват становището, че „тъй като имиграцията води до ръст на икономиката като цяло, не може да се очаква тя да бъде ефективен инструмент на политиката, ползван за намаляване на броя на незаемите работни места, които в известна степен са показател за здравословен пазар на труда и икономика и следователно не могат да бъдат разглеждани като логичен аргумент за насърчаване на масовата трудова имиграция”. В други страни, в които имиграцията е явление от по-близкото минало, съществува по-висока степен на допълняемост между имигрантите и местните работници. В Испания например повечето имигранти са заети в сектори, които не изискват или изискват ниска квалификация, т.е. те рядко влизат в пряка конкуренция с местната работна ръка. Делът на неквалифицираните работници от общата местна работна сила в Испания е 15%, а сред имигрантите – 37%, като делът им нараства до 42% сред жените имигранти. Следователно очевидно е, че работниците имигранти са основно заети в сектори, които изискват неквалифицирани или нискоквалифицирани работници. Между 2001 и 2006 г. се наблюдава рязко повишаване броя на чуждестранните работници в сектора на услугите, но трябва да се отбележи, че тази индустрия се характеризира и с един от най-високите темпове на ръст на заетостта сред самите испанци. Като цяло изследванията, посветени на въздействието на имиграцията върху заплащането на труда и възможностите за трудова заетост на местната работна сила, често достигат до противоречиви и объркващи констатации, изводите от които принципно потвърждават тезата за сравнително ниско въздействие.

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

Равнища на престъпността

Официалните статистически данни действително сочат по-високи равнища на престъпност сред определени малцинства (и по-специално ромите) и имигрантите или потомците на наскоро заселени в определена страна мигранти. Подобни статистически данни обаче изискват внимателен прочит и преценка. В рамките на правораздавателните системи на (може би повечето) европейски страни съществуват многобройни доказателства за предразсъдъци и случаи на дискриминация, поради които лице от имигрантски или друг малцинствен произход е много по-вероятно да бъде спряно и претърсено от полицията, арестувано и подведено под наказателна отговорност в сравнение със сравним представител на „местното” население. С други думи, широко разпространеното убеждение, че тези групи са по-склонни към извършването на противозаконни прояви в известна степен, е плод на предопределеност. То със сигурност намира известно основание във фактите, но това не означава, че хората извършват престъпления поради своя етнически произход или статут на имигранти. Разбира се, имигрантите, непритежаващи изрядни документи, и някои търсещи убежище лица могат да имат изключително ограничен избор, тъй като съгласно правилата на системата те предварително са категоризирани като „нелегални”, т.е. оставени са без легитимни средства за работа и издръжка на самите тях и техните семейства. В други случаи, съществената корелация е между високите нива на престъпност и високата младежка безработица или други показатели на икономическото и социално изключване. Хората в неравнопоставено икономическо положение обикновено живеят в компактни групи в определени части на градовете, които се превръщат в „гета” с висок дял на имигранти или представители на етнически малцинства от населението, което отговаря на сравнително голям процент безработица, нисък жизнен стандарт, училища, предлагащи ниско качество на образование, неадекватни социални услуги, пренаселен и зле поддържан жилищен фонд и, разбира се, високо ниво на престъпност и голям брой малолетни правонарушители. Представителите на мнозинството на общността, които имат възможност да направят това, често напускат тези райони, което споява техния компактен „етнически” характер и затвърждава убеждението, че престъпността е плод на генетични или културни особености на останалото в гетото население. Поради икономическата криза, положението на имигрантите в Европа в настоящия момент е особено трудно. Една от най-честите причини за имиграция е търсенето на заетост, но тъй като работодателите обикновено първо уволняват последно назначените служители и работници, най-тежките последици на икономическия срив се усещат именно от имигрантите, особено в най-тежко засегнатите от кризата страни. Ако тази тенденция продължи, интеграцията на тази група от населението в дългосрочен план ще бъде допълнително затруднена. Дали своя важен принос за развитието на икономиката в периодите на разцвет и бурно развитие, имигрантите все по-често се определят като тежест или като нежелана конкуренция на местното население в съревнованието за малкото налични работни места (въпреки че изследванията убедително сочат, че ефектът на подобна конкуренция върху равнищата на заетост на

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

местната работна ръка е пренебрежимо малък). Всичко това продължава да подхранва предразсъдъците по отношение на имигрантите, което от своя страна засилва дискриминацията срещу тях. В крайна сметка, голяма част от враждебността на обществото към имигрантите и потомците на неотдавна заселили се на територията на определена държава мигранти, може да бъде отдадена на проблема, свързан с правото на ползване на социални помощи. Мигрантите – и дори в още по-голяма степен техните родени в съответните приемни държави наследници – естествено считат, че приносят им към развитието на националната икономика им дава еднакви на останалите граждани и постоянно пребиваващи в страната права на справедливо третиране, достъп до социални услуги и обществена солидарност в положение при безработица или други икономически трудности. Въпреки това „местното” мнозинство във всяка държава – съзнателно или не – се опитва да отнеме правата на хората с произход от чужди държави или поне да ограничи техния достъп до услуги, като инстинктивно вярва в тезата за справедливостта на това „да помогнем първо на своите”. Следователно те реагират с неприязън на случаите на предоставяне на помощи на „новодошлите”, като ги обвиняват, че живеят „на гърба на съвестния данъкоплатец” или „на местното население” и/или в това, че не са лоялни към приелата ги държава и следователно не заслужават предоставените им права.

Ролята на медиите

Без съмнение съчетанието между икономическа и физическа несигурност и масова имиграция само по себе си би породило известни предразсъдъци и враждебност по отношение на имигрантите и наскоро установилите се на континента лица с мигрантски произход. Проблемът обаче едва ли би достигнал настоящите си мащаби без активното участие на масмедииите. Много от тях в различни краища на Европа считат за своя основна мисия демонизирането на имигрантите и останалите малцинства, не само като отразяват безпокойствата и като дават трибуна за разпространение на погрешните представи на обществото за малцинствените групи, но и като активно утвърждават подобни представи чрез тенденциозно отразяване на „скандали”, свързани с престъпления и злоупотреби със социални помощи, обвинявайки властите, че прикриват последните и допускат твърде много чужденци на територията на страната. Медиите носят значителна отговорност за формирането на представите, които мнозинството в обществото има за останалите групи в него, включително мигрантите и техните потомци.

Как е решен проблемът в цяла Европа+

Докато голямата част от това, което знаем за другите групи в обществото, е плод на информацията, която получаваме от масмедииите, нашите фундаментални разбирания за тези групи и начините, по които протича процесът на обществена асимилация и ние откликваме на него, често са устойчиво формирани в ранното ни детство. Очевидно, в това отношение решаваща роля може да има семейната среда, като особено голяма е отговорността на родителите за предаването на нагласи на своите деца. В същата степен това може да бъде казано и за формалното образование. Учителите очевидно

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

играт жизненоважна роля в този процес чрез помощта, която оказват на децата, за развиване на тези умения. Не по-маловажна роля обаче може да играе и неформалното образование и програмите за обучение през целия живот чрез тяхното поддържане, особено у възрастните, чието формално образование не е поставяло акцент върху аспект.

„Училище за родители”24 е интересен експеримент, проведен в няколко гимназии в парижкото предградие Кретей от лаборатория „J-Pal” на Парижкото висше училище по икономика. Целта е да покаже как постиганите от учениците резултати могат да се подобрят чрез повишаване на ангажираността на техните родители. Сформирани са групи от два типа класове, като числеността на всяка група наброява 5 000 ученика, избрани чрез жребий и наблюдавани и сравнявани през цялата учебна 2008-2009 година. Родителите на учениците от едната група са поканени на среща с преподавателския екип. За тези, които не говорят френски, са осигурени преводачи. Срещите на посветени на начина, по който работи училището и на възможностите за подобряване на взаимодействието между децата и учителите. През годината са организирани от три до пет срещи, което свежда разходите на всяко училище за провеждането им до 1 500 евро, като въпреки скромната инвестиция е постигнат забележителен успех. Повишава се броят на родителите, проявили желание да разговарят с конкретни учители и този на желаещите да се присъединят към родителските асоциации, като същевременно се подобрява и родителският контрол. Забелязва се категорично подобрение в поведението на учениците – бягствата от училище и броят на учениците с предупреждения и наказания намаляват, а този на учениците, получили похвали за добро поведение и успех се повишава. Оценена от външен екип от изследователи, програмата се оказва толкова успешна, че се взема решение от следващата година тя да бъде пробно въведена във всички средни училища във Франция за период от три години.

Младежки лагери на мира на Съвета на Европа

От 2004 г. ежегодно организирани Младежки лагери на мира на Съвета на Европа събират заедно младежи от различни региони, в които все още бушуват остри конфликти или които наскоро са загърбили такива. В тези лагери в рамките на една седмица младите хора се обучават в различни области, сред които разрешаване на конфликти, човешки права и межкултурен диалог. През последните години, участниците в тях са представители на различни общности в Косово, Израел, териториите, контролирани от Палестинската автономия, северната и южната част на Кипър и Армения и Азербайджан. Практически във всички тези случаи, участниците за първи път в живота си се срещат със свои връстници „от другата страна на разделящата общността бариера” в мирна и защитена среда. Събирайки на едно място млади активисти от региони на продължаващи или наскоро приключили конфликти и отправяйки показа към тях за обсъждане на собствения им опит, представи и стремежи, лагерите дават начален тласък на динамичен процес и допринасят за демократичното развитие на съответните общности. В рамките на кратък период,

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

участниците преминават през изключително интензивен процес на обучение, в рамките на който те се научават да „виждат другия”, член на общността, която доскоро са считали за враждебна и дори готова да причини насилствена смърт, като подобен на самите тях индивид, който има сходни стремежи и очаквания. Разбиването на стереотипите при подобни обстоятелства може да бъде болезнено и да има дестабилизиращ ефект. Поради тази причина, следването на внимателен и чувствителен образователен подход е изключително важно.

Механизмът за бърза медийна реакция (МБМР) 28, прилаган в рамките на инициативата на ООН Алианс на цивилизациите, има за цел да покаже, че постигайки баланс в отразяването на новините, анализите и дебатите, журналистите и редакторите могат да допринесат за намаляване на напрежението между различните култури и да предоставят възможност за изразяване на множество, различни мнения по разделящи обществото въпроси. Механизмът има три компонента:

1. Предоставяне на журналистите на достъп до мрежа от лица, които могат да говорят по спорни и чувствителни за различните култури въпроси просветлено, задълбочено и компетентно, допринасяйки за по-добро взаимно разбирателство чрез зачитане на различните гледни точки. За тази цел се ползва базата данни на експерти, намираща се в интернет и която съдържа техни профили и интервюта по различни въпроси, включително глобализацията, интеграцията, закона и т.н.

2. Възможности за медийно обучение на споменатите по-горе експерти, целящо да ги подготви по-добре за интервюта в радио и телевизионния ефир и в пресата.

3. Съставяне, превод и публикация на коментари на независими и необвързани с казионната преса журналисти и изявления на експерти през периоди на кризи, породени от конфликти между различните култури. В сътрудничество с партньори от гражданското общество и партньори от медийни организации, алиансът публикува множество подобни, подписани от експерти и изявени личности материали в международните и регионалните 3 медии.

Профсъюзите също играят важна роля, подпомагайки работниците, които не притежават изрядни документи, чрез консултации и правна помощ при искове за неизплатени трудови възнаграждения, експлоатация, посегателства, трудови злоупотреби и т.н.

Изследвания, правени както в Европа така и извън нея, убедително показват, че в страните със силно гражданско общество етническите конфликти са по-рядко явление и могат да бъдат овладени по-лесно чрез обединението на хора от различни общности. Подобни групи могат да включват както синдикати и професионални сдружения така и спортни клубове и сдружения с идеална цел и доброволни организации, обединили усилията си за разрешаването на проблеми по места, оказване на помощ на възрастни хора и лица с влошено здраве или подобряване на жизнената среда в общността в различни аспекти. Всичко това е важно, защото така се градят мостове над етническите и културни деления и се гарантира, че в рамките на всяка общност има достатъчно

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

хора, често с водеща роля, които поддържат контакти с представители на други общности. По този начин „различните” са в състояние да опровергават подвеждаща информация или слухове за своите общности, както и да предоставят точна информация за други, като в зависимост от ситуацията опровергават неверни твърдения или поставяйки проблемите в правилен контекст. Когато са организирани в строга йерархия „отгоре-надолу” и се ползват с подкрепата на официални правителствени или държавни органи, подобни етнически смесени сдружения обикновено не функционират успешно за разлика от онези, които са автентично доброволни и спонтанни.

Гражданското общество улеснява хоризонталната и вертикалната комуникация между различните общности, като същевременно е по-добре подготвено от държавните институции да забележи и насочи вниманието към груби нарушения на индивидуални човешки и граждански права. Групи на гражданското общество много често предоставят услуги на най-уязвимите граждани, които са и най-честите жертви на дискриминация. Освен това, гражданското общество мобилизира общественото мнение за межкултурен диалог на различни нива – от националното до това на междусъседските отношения.

Културен център „Биелани” в северозападната част на Варшава е добър пример за мерки, насочени към подобряване на интеграцията на местно ниво благодарение на усилията на местна, публична културна институция. Тя започва дейността си преди няколко години с поредица събития под общия надслов „Да опознаем културите и обичаите на други народи”. В момента тези събития се организират на всеки два месеца от различни местни общности. В тях безплатно могат да участват всички желаещи да направят това. Събитията включват лекции, филми, художествени представления, въвеждащи курсове в културата и цивилизацията на избрани страни, срещи с дипломати, творци и пътешественици и изложби на фотографии и произведения на изкуството.

Група 484 е неправителствена организация (НПО), основано през 1995 г. в подкрепа на организацията на 484-те семейства на бежанци, намерили убежище в Сърбия след бягство от Операция „Буря” на хърватската армия в Крайна. Оттогава тя работи в над 70 града в Сърбия, като до момента е предоставила материална помощ и подкрепа на повече от 100 000 бенефициенти. Пряката материална помощ постепенно започва да отстъпва на заден план за сметка на работа в образователната и изследователската сфера, целяща оказване на въздействие върху лицата, отговорни за вземането на решения. Група 484 работи и с местни жители-мигранти – особено млади хора, организации и индивиди, които споделят нейните ценности, а именно изграждането на общество на равните възможности, в което многообразието и равните права се зачитат всеотчетливо. Например, чрез програмата „Ние и другите” младите хора се насърчават да събират предмети и материали от своите съграждани и от културни институции, особено такива, които показват, че „новодошлите” и представителите на

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

различни етнически групи са донесли със себе си нещо, което е обогатило общността. Събира се и информация за начина на живот на обикновените хора, както и за живота на исторически личности чрез проучвания на място в музеи, но също така чрез посещения на техните семейства и местата, където са живели, записване на разказите на техни възрастни съвременници, преглед на стари семейни фотоалбуми и лични вещи и четене на книги и периодична преса.

В цялата история на човечеството, градовете и мегаполисите са основни средища на човешкото многообразие, в които хора от различни култури и географски региони съжителстват рамо до рамо. Те са места за обмен на стоки и идеи, което неизменно играе ролята на движеща сила за икономическия и културен напредък на човечеството. Латинският и романските езици не са единствените, в които думите „град”, „гражданин” и „цивилизация” произхождат от едно семантично семейство. Днес, повечето европейци живеят в градове и мегаполиси. Именно там се срещат и хората с различна религия, култура или етническа принадлежност. Докато на национално и европейско ниво продължават дебатите по темата за „мултикултурализма”, в ежедневен план реалността на обществата на многообразието с цялата им присъща креативност и въодушевеност, но и в не по-малка степен проблеми, откриваме именно в градовете и мегаполисите. Пространственото усещане за място е неизменен елемент на изграждането на чувството за принадлежност, което може да включва както мястото, където живеем в момента, така и това, където сме се родили. Помагайки за определянето на това място, гражданските лидери могат да помогнат на всеки жител да изясни за себе си своята идентичност.

Градовете носят голяма част от отговорността за гарантиране на отворения характер на съвременните многообразни общества, в които съжителстват хора от различни културни групи, включително тези, които обществото счита за новопристигнали или временно пребиваващи, като предпоставка за това те да се чувстват като у дома и по свой начин да допринасят за укрепване на социалната спойка на обществото като цяло. Това означава, че местните и регионалните власти играят ключова роля в процеса на изграждане на хармонични отношения между различните групи в общността и потушаване на искрите на напрежението.

Кантон Нюшател във френскоговорящата част на Швейцария има население от приблизително 170 000 души, включително 40 000 чужденци. Много швейцарци считат имиграцията за заплаха, която би подкопала националните ценности, което навярно отразява пословичния им скептицизъм по отношение на това, че имигрантите могат бъдат лоялни граждани на новата си родина. Това е причината, поради която кантонът предлага приемането на харта за гражданство и граждански ценности, които да бъдат разяснявани на новодошлите.

Реджо-Емилия е проспериращ град в централната част на северна Италия (регион Емилия-Романя), в който делът на чужденците от общото население е много по-висок

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

отколкото във всички останали градове в Италия. Текущите приоритети на политиките са: обучение за подпомагане на межкултурната интеграция; социално единство; подобряване на квалификациите и услуги в областта на културата. Целта на тези политики е да предоставят на гражданите достъп до редица възможности в сферата на културата, като средство за стимулиране на модела на растеж, избягване на социалното изключване и предоставяне на всички на равен достъп до стоки и услуги. Благодарение на тези политики град Реджо-Емилия се радва на репутацията на „открит, сигурен за живот и функциониращ въз основа на сътрудничество град”. Политиките в сферата на образованието насърчават следването на положителен подход към многообразието сред младите хора и разясняват по какъв начин стереотипите и предразсъдъците могат да доведат до формиране на дискриминиращи модели на поведение.

Опитът на Тилбург в работата с мигрантите или хората с мигрантски произход е добър пример за град, в който в продължение на много години се следва общностен или етнически подход, който поставя акцент върху специфични мигрантски групи и техните потребности в жилищен, образователен и социален план. През зимата на 2010 г. общинският съвет на Тилбург решава да изостави този подход и да възприеме нов, на който дава името „Всички жители на Тилбург”. Вместо да поставя акцент върху борбата с безработицата, ранното отпадане от училище, езиковите бариери или противообществените прояви като етнически проблеми, които изискват етнически решения, градската управа решава да вмени отговорност за тези проблеми на службите, предоставящи услуги на останалата част от населението.

Изследванията, занимаващи се с въпросите на имиграцията в България, са скромни на брой в сравнение с тези, посветени на емиграцията. Интересът в тази област се развива от края на 90-те години на ХХ в. и се основава на количествени и качествени методи на изследване. Проучванията върху имиграцията се занимават с теми като институционални, политически и законодателни рамки. За успешното интегриране на имигрантите и хората, търсещи убежище, е необходимо международно сътрудничество, тъй като никоя държава не може сама да се справи с този нарастващ в последно време проблем.

ПРОЕКТ: „Надграждане на капацитет и създаване на активна платформа в подкрепа на политиката по интеграция на имигранти”

Договор за безвъзмездна финансова помощ № BG EIF 2013/01-05.01

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети държави

IV. ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Владимирова, К. (съст. и ред.). Интеграция на имигрантите. Европейски политики и национални практики. Софтрейд, 2009
2. Грозданова, С. Някои резултати от проведените дискусии във фокус групите по региони. В: Владимирова, К. (съст. и ред.) 2009. Интеграция на имигрантите. Европейски политики и национални практики. Софтрейд
3. Европейска Комисия. Трети годишен доклад относно миграцията и интеграцията. Брюксел. 11.09.2007
4. Желязкова, А., Ж. Владимиров, В. Ангелова, М. Манчева. Аналитичен доклад за проблемите на нелегално работещите имигранти в България. С. Международен център за изследване на малцинствата и културните взаимодействия. 2008
5. Иванов, Л. България в ЕС е по-привлекателна за имигранти. В: Българите у нас и по света. Бюлетин на НССЕДВ към МС. Брой 1, 2008
8. Коцева Т. Нагласи към имигрантите живущи в България В: Крумов, К. и К. Ларсен (съст. и ред.). Миграционни процеси и предизвикателства на глобализацията. Бургас, 2009
9. Кръстева, А. (съст. и ред.). Имиграцията в България. С. Международен център за изследване на малцинствата и културните взаимодействия. 2005
10. МВМД. Проблеми на дискриминацията в заетостта, образованието, достъпа до стоки и услуги сред бежанци, имигранти и други групи чужденци в България. С. юли 2009
11. Томова, И. Различните – между стигмата и признаването. В: Фотев, Г. (Съст.). Европейските ценности в днешното българско общество. С. УИ „Св. Кл. Охридски”, 2009
12. Агер А. И Страмг. А (2008) Разбиране за интеграция: концептуална рамка. – Журнал за проучвания за бежанци.
13. Ентцингер Х. И Бизевелд Р. (2003) Сравнителен анализ за интеграцията на имигрантите. Ротердам: Университет Еразмус.